

УДК 378.014.543.22:373.3

Г.З. СКІРКО

УПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У СИСТЕМУ РОБОТИ СУЧАСНОЇ ШКОЛИ

У статті розглянуто впровадження інноваційних моделей навчання шляхом збагачення функціонального змісту діяльності головних суб'єктів зміни умов та способів навчання за рахунок оснащення комп'ютерною та мультимедійною технікою; зміни соціально-психологічного клімату в педагогічному колективі та форм організації педагогічного процесу.

Ключові слова: інноваційна модель навчання, освітній простір, самооцінювання, духовність.

Визначальна особливість сучасного навчання – його спрямованість на підготовку учнів до активного освоєння необхідних знань і формування особистості, яка здатна успішно розв'язувати проблемні ситуації, що постають як перед окремою людиною, так і перед суспільством. Визначаючи основні підходи до модернізації навчального процесу в загальноосвітній школі, слід зважати на два принципово різні типи навчання: підтримувальне, що спрямоване на опанування, підтримання й відтворення наявної культури і соціального досвіду, та інноваційне, яке, крім освоєння і підтримки наявних здобутків цивілізації, формує особистість, здатну вносити інноваційні зміни в існуючу культуру й середовище, успішно розв'язувати проблемні ситуації, а не лише до них пристосовуватися. В основі першого типу навчання лежать переважно ретрансляція і відтворення соціального досвіду, інший пов'язаний з творчо-інноваційним пошуком на основі наявного досвіду і його збагачення. Згідно з таким твердженням, модернізації має підлягати не лише зміст, а й організація навчальної діяльності.

Як свідчать наші дослідження, проблема формування ключових компетентностей, зокрема вміння вчитися, є причиною більшості навчальних невдач школярів і низької результативності навчання. Унаслідок такої організації навчального процесу понад 85% навчального матеріалу учні за своєюють на рівні його відтворення й застосування в розпізнаваних стандартних ситуаціях, а іноді ще й за наявності допомоги ззовні. Провідним мотивом навчальної діяльності школярів залишається отримання оцінки, що супроводжується постійним почуттям напруженості і страху перед учителями та батьками. У зв'язку з цим гостро постає проблема навчання школярів того, як учитися, як думати, ознайомлення з методами, які вони зможуть використати для розв'язання будь-якого навчального завдання. Тому перехід до інноваційних моделей навчання, спрямованих на постійне залучення учнів до активної навчально-пізнавальної діяльності, що спонукають до ініціативності, творчого підходу та активної позиції в усіх видах зазна-

ченої діяльності, передбачає не отримання, а здобування, створення, конструювання знань, умінь, компетентностей самим учнем та значно підвищує результативність навчальної діяльності. Крім того, така модель навчання дає змогу реалізувати ідею співробітництва всіх учасників освітнього процесу, вчить їх конструктивної взаємодії, сприяє забезпеченню атмосфери психологічного комфорту.

Ключовим моментом у реалізації зазначеної моделі є принципова зміна функцій учителя, який перестає бути транслятором знань, жорстким організатором змісту і спрямованості навчальної діяльності вихованців. Акценти в його роботі зміщуються у бік педагогічно доцільної побудови освітнього середовища, яке сприяє досягненню передбачуваних навчальних результатів, а сам педагог виконує роль консультанта, котрий надає всю необхідну допомогу учням на їх прохання у процесі здійснення самостійної пошукової навчальної діяльності. Педагог стає організатором самостійного навчального пізнання учнів, не головною дійовою особою в класі, а режисером їх взаємодії з навчальним матеріалом, один з одним і з учителем. Спеціальна лінія інноваційних дидактичних пошуків пов'язана з розробкою соціально-психологічного аспекту навчального процесу. Характерним орієнтиром є доброзичлива позиція вчителя, прийняття та підтримка учня, позитивна безоціночна реакція. Безоціночність як ціннісний та інструментальний орієнтир педагога суперечить цільовій орієнтації навчання, що свідчить про суперечність самої педагогічної культури, пов'язаної із суперечністю ціннісних орієнтацій у житті суспільства [1].

Сучасне життя вимагає від учителів активно використовувати інноваційні технології в навчальному процесі. Саме їх застосування здатне забезпечити єдність освітніх, розвивальних і виховних функцій. У сучасній школі для вирішення цього завдання застосовуються численні інноваційні технології, такі як: інтерактивні; інформаційно-комунікаційні; технології диференційного навчання; проблемного навчання; ігрові тощо. Застосування цих технологій сприяє розвитку пізнавального інтересу школярів, інформаційному збагаченню та формуванню в них необхідних здібностей, орієнтує на здобуття подальшої освіти з використанням сучасних технологій навчання, створює умови для підвищення й доступності освіти [2]. Мета інтерактивного навчання – створення комфортних умов навчання, за яких учень відчуває свою успішність, інтелектуальну досконалість. Потрібно пам'ятати, що суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес повинен бути постійно наповнений активною взаємодією всіх учнів. Це базується на співпраці, взаємонавчанні: учитель – учень, учень – учень.

Диференційне навчання передбачає: творчі завдання; надання учням права вибору змісту, методів і форм навчання; колективні форми навчання; поєднання репродуктивних, проблемно-пошукових методів навчання; акцентування успіхів кожного учня, спостереження за просуванням його в навчальній діяльності та ін. Методичні умови диференційного навчання: ура-

хування індивідуально-психологічних особливостей учнів; система диференційних завдань; індивідуальна і групова організація навчальної діяльності; оволодіння вчителем методикою диференційованого підходу на професійному рівні.

Мета проблемного типу навчання не тільки в засвоєнні результатів наукового пізнання, системи знань, а й самого процесу отримання цих результатів, формування пізнавальної самостійної діяльності учня і розвиток його творчих здібностей. Розглядаючи докладніше сутність проблемного навчання, перш за все, слід визначити, що воно ґрунтується не на передачі готової інформації, а на сприйманні учнями нових знань та умінь за допомогою розв'язання теоретичних і практичних проблем. Суттєвою особливістю проблемного навчання є дослідницька діяльність учнів, яка передбачає постановку питань-проблем, формулювання гіпотез і перевірку їх під час розумових і практичних операцій.

Дуже важливо використовувати на уроках ігрові технології, особливо в початковій школі. Діти із задоволенням беруть у них участь, бо гра – це світ, у якому живе дитина. Граючи, вони не помічають, як засвоїли новий матеріал. За допомогою ігор молодші школярі вчаться будувати і конструювати, причому кожний учень має змогу вчитися у своєму стилі. Гра стимулює процес пізнання і навчання дітей, а також привчає їх до сумлінної праці. У процесі гри в дітей формуються навички зосередження, самостійного мислення, розвивається увага, дисципліна. Уведення в урок ігор чи ігрових моментів робить навчання цікавішим, створює в дітей бадьорий настрій, полегшує подолання труднощів у засвоєнні навчального матеріалу. Таким чином, розвиток пізнавального інтересу школярів у сучасних умовах успішно доповнюється інноваційними технологіями, які дають учням і вчителям змогу ефективніше вирішувати поставлені перед ними завдання.

Метою статті є розкриття педагогічних можливостей освітнього простору сучасної початкової школи щодо впровадження інноваційних моделей навчання.

Реалізація мети передбачає вирішення таких завдань:

- проаналізувати та узагальнити теоретичні напрацювання в галузі інноваційних підходів до організації навчального процесу;
- розкрити педагогічні можливості освітнього простору сучасної початкової школи щодо впровадження інноваційних моделей навчання.

Педагогічні можливості освітнього простору початкової школи щодо впровадження інноваційних технологій засновані на ідеї особистісно орієнтованої системи навчання, яку вважаємо найбільш відповідною ідеям гуманізації і диференціації освіти. Основними засобами духовно-морального виховання молодших школярів, як зазначає О. Савченко, є: створення естетично-розвивального, психологічно комфортного середовища; виховання позитивного ставлення до себе; стимулювання до самовдосконалення; використання виховної сили мистецтва; створення ситуації вільного обміну

думками, вибору навчальних завдань, способів поведінки в ситуації морального вибору; колективне обговорення і розв'язання проблемних завдань і виховних ситуацій морально-етичного змісту; залучення учнів до самоаналізу способів діяльності, стимулювання самооцінки; самопізнання і самовдосконалення в різних видах діяльності; опора на довготривалі стимули активного пізнання; утвердження атмосфери емоційного благополуччя і духовного взаємозбагачення дитячого, батьківського, педагогічного колективу, можливість не лише здібній, а й слабкій дитині випробувати себе в різних видах діяльності [4].

Методологічну основу нашого дослідження становлять основні положення Закону України "Про освіту", Державної національної програми "Освіта (Україна XXI століття)", Концепції демократизації та гуманізації освіти та виховання, системний підхід до цілісних педагогічних процесів і явищ. Основними орієнтирами для дослідження стали праці із загальнодидактичних питань змісту освіти і процесу навчання (В.В. Краєвський, І.Я. Лернер, М.І. Махмутов, М.Н. Скаткін, М.Д. Ярмаченко, А.В. Фурман та ін.). Теоретичну основу дослідження становить цілісна теорія змісту освіти і процесу навчання, розроблена у вітчизняній дидактиці [3].

Освоєння інновацій у навчальному процесі пов'язане з проблемою їх творчого осмислення й опрацювання вчителем. У цьому контексті важливе значення мають праці, присвячені проблематиці творчої та інноваційної діяльності педагогів (Ю.Н. Кулюткін, Н.Д. Никандров, В.А. Сластьонін, В.І. Слободчиков, Г.С. Сухобська та ін.). Важливими для дослідницької позиції стали публікації вітчизняних психологів і педагогів, які працюють у руслі особистісної орієнтації в освіті (О.С. Газман, Л.І. Новикова, В.А. Петровський, І.С. Якиманська та ін.).

Одним із напрямів є вивчення філософських засад інноваційної діяльності в освіті. Над цією проблемою працюють Н.П. Борецька і А.В. Кальянов, які досліджують інноваційні аспекти освітнього процесу. Н.В. Гузій вивчає аксіологічні підходи як шлях до інновацій у галузі початкової музичної освіти. В.Ф. Живодьор, О.Ф. Козлова, М.В. Свириденко розглядають властивості інноваційних процесів. І.М. Козловська досліджує проблему інноваційних підходів до основних принципів дидактики в контексті інтегративного навчання. Тенденції інноваційних процесів в освіті розглядає М.М. Окса. Проблема педагогічної інноватики в системі неперервної освіти вивчає А.П. Черниш. Педагогічні інновації в загальноосвітній школі розглядає С.К. Стефанюк. Інноваційні напрями в підготовці педагогічних кадрів стали об'єктом уваги В.В. Обозного і С.В. Бабкової. Системний підхід до управління інноваційним освітнім процесом досліджує В.Г. Довгополий [3].

Умови забезпечення інноваційної діяльності в навчально-виховних закладах освіти вивчає Л.І. Даниленко. Особливу увагу звертають на дослідження інноваційних технологій навчання. Цьому присвячені напрацювання О.Г. Козлової (про технологічний компонент інноваційної діяльності

вчителя); Н.В. Ключіної (інноваційні елементи в сучасних технологіях навчання іноземної мови); Л.М. Кудояр (психокорекційна робота як інноваційний підхід до організації навчально-виховного процесу); О.В. Химинець, В.В. Химинець (психолого-педагогічні основи запровадження інноваційних технологій у сучасній школі); Ю.В. Бондарчук, Г.С. Юзбашева, В.Т. Христенко, Л.М. Балабанова (інноваційні технології в навчальному процесі); Д.Ф. Крюкової (проблема пошуку принципів побудови інноваційних технологій); І.Н. Авдєєвої, Л.М. Гури, М.І. Лапенко (деякі аспекти організаційного та методичного забезпечення педагогічних інновацій).

Окремо розглядають творчу педагогічну діяльність в інноваційному процесі. Ю.М. Галатюк вивчає реалізацію творчої функції навчання в інноваційному освітньому процесі, Л.І. Максименко – психолого-педагогічні умови забезпечення педагогічних інновацій у сучасній школі. Т.В. Макогон, І.Н. Авдєєва, І.О. Матіюк акцентують увагу на участі педагога в інноваційній діяльності [3]. О.Т. Мисечко зосереджується на проблемі єдності традиційного та інноваційного у становленні професійної індивідуальності вчителя. О.В. Тетеріна розглядає ставлення до інновацій в освіті як показника сформованості творчої особистості вчителя. Загалом аналіз науково-педагогічної літератури дає змогу констатувати відсутність спеціальних досліджень, присвячених типологізації дидактичних пошуків побудови навчального процесу, інноваційних моделей навчального процесу, які характеризували б розробку дидактичного інструментарію в сучасній школі. Необхідно зазначити, що аналіз науково-педагогічної літератури та педагогічного досвіду засвідчує, що інноваційні моделі навчального процесу в школі не стали предметом повноцінного наукового вивчення. Зокрема, відсутні напрацювання в галузі інноваційних моделей до формування творчих здібностей учнів початкової школи та моделей навчального процесу, які б сприяли цьому.

У зв'язку з цим, у школі необхідно перш за все створити єдиний освітньо-виховний простір для забезпечення тривалого, об'єднаного спільними цілями педагогічного впливу на формування особистості кожного учня і максимальне врахування його актуальних можливостей і потреб найближчого розвитку шляхом упровадження інноваційних моделей навчання. Перш за все, оновлення стосується методичного забезпечення навчально-виховного процесу в цьому напрямі:

– збагачення змісту освіти емоційним, особистісно значущим матеріалом; стимулювання позитивних інтелектуальних почуттів як повна і послідовна диференціація та індивідуалізація в навчальній та виховній роботі (зміст, спосіб постановки завдання, міра педагогічної підтримки);

– особистісно орієнтоване спілкування (задоволення потреби особистого контакту вихованців з педагогом, можливість отримати педагогічну підтримку, утвердження людської гідності, відчуття душевного стану в момент розмови, заміна “залізної” дисципліни діловим співробітництвом тощо);

- діалогу між дітьми, учнями і вчителями як домінуючої форми навчального спілкування, спонукання до вільного обміну думками, враженнями;
- створення ситуації вільного вибору учнями навчальних завдань і способів поведінки в ситуації морального вибору; побудови уроку як розгорнутої навчальної діяльності, коли учні самостійно ставлять і розв'язують усвідомлені ними навчальні завдання; гнучкість форм організації різних видів діяльності (індивідуальна, парна, групова);
- створення естетично-розвивального, гармонійного середовища в навчально-виховному закладі;
- утвердження атмосфери емоційного благополуччя й духовного взаємозбагачення дитячого колективу, можливості не лише здібній, а й слабкій дитині випробувати себе в різних видах творчості [4].

Як зазначає В.В. Химинець, інноваційне оновлення педагогічного процесу має забезпечити посилення суб'єктності педагогічних процесів унаслідок збагачення функціонального змісту діяльності головних суб'єктів педагогічного процесу (учня і вчителя) за рахунок розширення якості та складу виконуваних операцій і функцій, заміни одних операцій іншими (наприклад, розширення функції контролю до моніторингової функції в умовах 12-бальної системи оцінювання); зміни організації діяльності: режиму, інтенсивності, умов діяльності (наприклад, введення так званого "вільного розкладу", коли учню дозволяється "самостійно", "вільно" визначати інтенсивність і режим роботи при обов'язковому виконанні всього необхідного обсягу завдань за певний проміжок часу); створення умов для колегіального прийняття рішень; зміни умов і засобів навчально-виховної діяльності за рахунок оснащення комп'ютерною і мультимедійною технікою; зміни форм організації педагогічного процесу: зменшення ваги фронтальних форм діяльності, надання пріоритетності індивідуальній, груповій, кооперативній, колективній формам, що об'єктивно сприяє самовираженню, саморозвиткові учасників педагогічного процесу, приводить до соціальної відповідальності за результати діяльності; зміни соціально-психологічного клімату на основі психотехнічних прийомів, коли знижується психологічне напруження всіх учасників освітнього процесу [7]. Педагогічно доцільне освітнє середовище початкової школи має бути незамінним джерелом духовного, морально-етичного виховання й розвитку учнів. У такому освітньому просторі мають поєднуватися найважливіші чинники, які впливають на розвивальну, естетичну, оздоровчу складові виховання. Створення позитивного освітнього середовища може бути міцним підґрунтям для активної співпраці батьків, педагогів, учнів, культурно-просвітницьких закладів, усіх суб'єктів виховного процесу.

Водночас, інноваційний розвиток освітньої системи шляхом технологізації всіх складових педагогічної діяльності – це процес, наповнений гострими суперечностями та конфліктами між усталеним і новим, що йде йому на зміну. Зрушення, які відбуваються в освітній сфері, більше нага-

дують пошуки компромісу між реформаторським способом розвитку освітньої галузі та інноваційними тенденціями цивілізаційного руху. Сучасна модернізація – це ланцюг широкомасштабних новацій, запроваджуваних в освітній сфері, але не будь-який процес упровадження новацій можна отожднювати зі сталим інноваційним розвитком. Усе залежить від механізму оновлення системи та особистостей, які його запроваджують [6].

В інноваційних моделях навчального процесу джерелом навчального пізнання є безпосередній досвід учнів. Інноваційні моделі першого типу модернізують навчальний процес і спрямовані на досягнення гарантованих результатів у межах його традиційної репродуктивної орієнтації. Другий тип представлений інноваційними моделями, що змінюють традиційний навчальний процес і спрямовані на забезпечення його дослідницького характеру, організацію пошукової навчально-пізнавальної діяльності.

Висновки. Упровадження інноваційної моделі навчання молодшого школяра шляхом використання дослідницько-пошукового підходу спрямоване передусім на формування в учнів досвіду самостійного пошуку нових знань, їх застосування в нових умовах, формування досвіду творчої діяльності в поєднанні з виробленням ціннісних орієнтацій.

Список використаної літератури

1. Грабовська Т.І. Інноваційний розвиток освіти: особливості, тенденції, перспективи / Т.І. Грабовська, М.І. Талапканич, В.В. Химинець. – Ужгород, 2006. – 232 с.
2. Дичківський І.М. Інноваційні педагогічні технології / І.М. Дичківський. – К. : Академвидавництво, 2004.
3. Матіюк І.О. Інноваційна діяльність вчителя // Педагогічна теорія та педагогічний досвід: перспективи і розвиток : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції 17–19 грудня 1998 р. – Луцьк : Вежа, 1999. – С. 110–111.
4. Савченко О.Я. Виховний потенціал початкової школи : посібник для вчителів і методистів початкового навчання. – 3-тє вид., без змін. – К. : Богданова А.М., 2009. – 226 с.
5. Химинець В.В. Інновації в сучасній школі / В.В. Химинець. – Ужгород, 2004. – 168 с.
6. Химинець В.В. Психолого-педагогічні аспекти інноваційних технологій / В.В. Химинець, Я.М. Сивохоп, В.В. Петрус. – Ужгород, 2006. – 148 с.
7. Химинець В.В. Інновації в початковій школі / В.В. Химинець, М.Ю. Кірик. – Ужгород, 2008. – 344 с.

Стаття надійшла до редакції 05.03.2014.

Скирко А.З. Внедрение инновационной модели обучения младших школьников в систему работы современной школы

В статье рассматривается внедрение инновационных моделей обучения путем обогащения функционального содержания деятельности главных субъектов педагогического процесса; смены условий и способов обучения за счет оснащения компьютерной и мультимедийной техникой; изменений социально-психологического климата в педагогическом коллективе и форм организации педагогического процесса.

Ключевые слова: *инновационная модель обучения, образовательное пространство, самооценка, духовность.*

Skyrko G. Introduction of innovative model of studies of junior schoolboys is in the system of work of modern school

In the article research introduction of innovative model of studies through enriching of functional maintenance of activity of main subjects of pedagogical process (schoolboy and teacher) due to expansion of quality and to composition executable operations and functions, changes of one operations other (for example, expansion of control function to the monitoring function in the conditions of 12-ball evaluation systems); change of organization to activity: mode, intensity, terms of activity (for example, introduction of the so-called "free time-table", when it is allowed a student "independently", "free" to determine intensity and office hours at obligatory implementation of all necessary volume of tasks for the certain interval of time); conditioning is for collective acceptance of decisions; change of terms and facilities educational-educate to activity due to rigging a computer and multimedia technique; change of forms of organization of pedagogical process: diminishing scales of frontal forms of activity, grant priority individual, to the group, co-operative forms, that is objectively instrumental in the self-expression of participants of pedagogical process; changes of social psychological climate on the basis of psycho technique receptions, when go down psycho tension of all participants of educational process. It is necessary at school to create the unique educationally educate space for providing protracted, incorporated the general aims of pedagogical influence on forming of personality of every student and maximal account him actual possibilities and necessities of the nearest development through introduction of innovative models of studies.

Key words: *innovative learning model, educational space, self-esteem and spirituality.*